

Dr. Balogh Katalin*

KOMPLEX KÉSZSÉGFEJLESZTÉS PREZENTÁCIÓVAL MŰVELTSÉGI TÁRGY IDEGEN NYELVŰ TANÍTÁSA SORÁN

A szakfordító és tolmács szakirány franciából másodszakirányként először a 2006/07-es év harmadévesei számára indult. A jelen dolgozat a képzés tanulságai közül a Nemzeti Kulturális Örökségünk című tárgyat emeli ki, amelyet a hallgatók idegen nyelven, jelen esetben franciául tanulnak és mint ilyen egyedülálló. A kurzus leginkább arra a korábbi gyakorlatra utal vissza, amikor még a (kontrasztív) országismeret keretein belül tanítottunk Magyarországra vonatkozó ismereteket. Műveltségi tétjében részben hasonlít a kurzus a közelmúltig létező európai történelem és kultúra nevű tárgyra, amelyet szintén idegen nyelven, igaz, szeminárium formájában oktattunk.

1. A TANTÁRGYFEJLESZTÉS: TEMATIKA, IDŐ, TECHNIKA

A tárgy előadásként lett meghirdetve, és a félév végén kollokviummal záródott. Az órák lefolyását illetően el kellett dönteni, hogy maximális tartalmat frontálisan, előadás formájában a tanár adja-e át, avagy engedje át a szót a hallgatóknak egy-egy előadás erejéig. Opcióként felmerült még, hogy az egyes témákhoz más-más franciás kollégához fordulok, ahogy ezt más nyelvekből meg is tették, azonban ezt a megoldást óraszervezési okokból elvettem.

Az órákra a félév során kéthetente két órában került sor. Ennek a szűk, elvben 15 óra/féléves időkeretnek a függvényében jelöltem ki egy hat alkalomra két-két kérdéskört felölelő tematikát. Az első és az utolsó alkalommal a témákból adódóan nagyobb teret engedtem a tanári kommunikációnak.

Az első találkozást nemzeti büszkeségünk „tárgyainak” és a kultúra különböző megközelítéseinek szenteltem. A KAPITÁNY-féle kérdőívből kiemeltem a „tipikusan” magyarnak ítélt tárgyakra vonatkozó kérdéseket, és lefordítottam őket franciára. Ez a művelet már önmagában felvetett reális fordítási problémákat (vizsla, puli, lebbencs stb.). A kérdéseket a hallgatók megválaszolták és a kapott választ összehasonlítottuk a szerzők statisztikáival. A feladat szókincsfejlesztésre és véleményformálásra is alkalmas, csak vigyázni kell, nehogy csak egyszavas válaszok szülessenek. A téma alapján meg lehet vitatni az (ország)imázs-alkítás aktualitásait is, hogy milyen képet is közvetítünk magunkról. Ez a kérdéskör visszatér majd még az utolsó alkalommal sorra kerülő sztereotípiák témában is.

A Hírös magyarok nevű, excelben játszható játék száz híres magyar sokszor kevésbé ismert, nem jó minőségű, kisméretű fotóját tartalmazza és ki kell találni, kit ábrázol a kép. A feladat kultúrtörténeti jelentőségén túlmenően alkalmas barkochba jellegű játéokra. Ennek változata lehet a francia televízió *Questions pour un champion* című műsorából ismert találós kérdés feltevési módszer, amikor fokozatosan megadott információ alapján kell kitalálni, kiről vagy miről is van szó. A lényeg, hogy a versenyző minél kevesebb információ alapján tudja kitalálni a kérdésre a választ.

Az első óra maradék részét, közel félórát pedig a kultúra különböző meghatározásaira fordítottam, powerpointos prezentáció alapján. Ennek szükségességét egyrészt az indokolja, hogy amikor

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Nemzetközi Gazdálkodás Szaknyelvi Intézeti Tanszék, Neolatin (Francia), főiskolai docens, PhD.

BALOGH K.: KOMPLEX KÉSZSÉGFEJLESZTÉS PREZENTÁCIÓVAL ...

kulturális örökségünkről beszélünk, ne csak a magas kultúrába tartozó objektumokat idézzük fel, hanem gondoljunk a kultúra hétköznapi rétegére is, legkézzelfoghatóbban például a (mindennapi) szokásainkra. Másrészt az szótlan mellett, hogy ügyelnünk kell arra, hogy a kultúrát időben változó folyamatában, különböző rétegeiben és ne csak lezártóságában, monolitikusan fogjuk fel.

A további témák között szerepelt a természeti és épített örökségünk, a magyar szépművészeti alkotások, a magyar zene, a magyar nyelv és irodalom, a tudományok, a magyar gasztronómia és hungarikumok, az ünnepeink és hagyományaink, és végül a magyar sport.

Az utolsó alkalommal a magyarokkal kapcsolatos külső/belső sztereotípiák kerültek sorra. A felkészülést két váratlan esemény könnyítette meg: egyrészt a Figyelő február 15-21-én megjelentetett számában *Milyenek a magyarok?* címmel közölt felmérést, másrészt a MANYE siófoki konferenciájának nyitó plenáris ülésén DR. HIDASI JUDIT éppen a témához kapcsolódóan adott elő. E forrásokon túlmenően fel lehet használni még a Magyar Gallup Intézet interneten hozzáférhető, 2000-ből származó országimázs vizsgálatát.

A kurzus résztvevői a témakörök közül választás alapján húsz percre tervezett Powerpointos prezentációt tartottak párosával, ezt követte az elhangzottak tartalmi kiegészítéséből és formai javításából álló tanári hozzászólás, esetleg vita, kérdések és játékos gyakorlatok. Például népzenei/klasszikus zenei részletek közül ki kellett választani, melyik a magyar, párosítani kellett (volna) építész és épületet, stílust és épületet.

A tárgy hármas civilizációs, beszédkészség- és közvetítési készségfejlesztési célt tűzött ki. A civilizációs célkitűzés (az ismeretek tudatosítása és pontosítása) mellett szerepelt a közvetítési készség gyakorlása (anyanyelv - idegen nyelv irányában, kitérve a terminológiai, fordítási kérdésekre), a hallgatók szabad beszédprodukciós, köztük előadási készségének a javítása.

2. A PREZENTÁCIÓ MINT MŰFAJ ADTA LEHETŐSÉGEK AZ IDEGENNYELV-TANÍTÁS MÓDSZERTANA SZEMPONTJÁBÓL

A kommunikáció általános szakirodalma felől közelítve a problematikát, számos világosan tagolt, felhasználható munkát találunk, akár az interneten is. Ezek közül kiemelném Németh Erzsébet könyvét, amely felsorolja a prezentáció előnyeit, úgymint az előre megtervezhetőséget, a szerkeszthetőséget, az illusztrálhatóságot, a szabad sorrendkialakítást, az érvek, a bemutatás formájának és tartalmának előzetes kiválasztását. A szerző rámutat az előadó és közönsége közötti viszony fontosságára az előadás sikere érdekében. Általában a figyelem felkeltése mellett az előadónak el kell nyernie a hallgatóság szimpátiáját, hiteles előadónak kell bizonyulnia, ismereteket kell átadnia, miközben meg kell győznie a befogadókat. A fent ismertetett osztálytermi szituációban ez a meggyőző funkció elhalványul, viszont feltétlenül felmerül az előadó hitelességének a kérdése, ui. a résztvevők kényszerpályán voltak a témákat illetően, mivel mindössze tizenkét témából kellett választaniuk. Ezért is vált néha érdektelenné, sótlanná az előadás. Meggondolandó, nem nyernénk-e azzal, ha a tematikán belül teljesen szabad kezet kapnának az előadók. Ennek az a veszélye, hogy a civilizációs célkitűzés esetleg nem valósulna meg.

Az idegennyelv-tanításban a szókincs különösen fontos szempont, ezért lenne lényeges, hogy az előadó az előadás ritka, érdekes vagy kulcsszavait jelezze kiosztott lapokon vagy a táblára írva. Általában a diákelőadók erről megelégedtek. Ennek a kíváncsoknak eleget téve a hallgatósághoz való alkalmazkodás kritériumának felelne meg az előadó.

Az idegennyelv-tanítási szakirodalomból kiragadott módszertani művek közül BÁRDOS konkrétan nem beszél a prezentációról, de a beszédkészség fejlesztéséről írt gondolatai továbbvihetők erre a műfajra is. Így prezentáció esetén fokozottan érvényesül a beszédre jellemző időhöz való kötöttség: az előadónak képesnek kell lennie folyamatos és érthető beszéd előállítására, hebegés, hadarás stb. nélkül. Itt merül fel az előadói intonáció fontossága is, hiszen a monoton előadásmód negatívan hat a befogadóra. Sokan félnek a szerepléstől, csak túl akarnak lenni a penzumon, és fel-

BALOGH K.: KOMPLEX KÉSZSÉGFEJLESZTÉS PREZENTÁCIÓVAL ...

mondják az előadásukat, amiből aztán senkinek sincs haszna. Ilyenkor az előadói készségek fejlesztését kell(ene) szem előtt tartani, optimális esetben pszichológus-logopédus bevonásával.

Míg a prezentáció vetített formája vázlatos írott nyelvi megfogalmazást tartalmaz, az előadónak át kell váltani a beszélt nyelvi előadói stílusnak megfelelő változatára. Gyakorlatilag ez elsősorban a pongyola beszélt nyelvi formák kerülését jelenti. Az előadás szerkezetének hagyományos elemein túl (a közönség üdvözlése, végső köszönet stb.) fontos, hogy az egyes részek között az átvezetést nyelviileg is megoldja az előadó, figyelembe véve a szóátadás rituáléját is.

A szaknyelvi oktatás szempontjából KURTÁN foglalkozott a prezentációval mint többféle készséget egyszerre fejlesztő monologikus feladattal. Ő hivatkozik arra, hogy a tankönyvekben általában megadnak tagolhatósági és kapcsolódási technikákat (i.m. 231.). A nyelvkönyveknek azonban még mindig ezek a szövegszintű, diskurzív kompetenciát fejlesztő részek a gyenge pontjaik.

3. AZ ELŐADÁS TECHNIKAI KIVITELEZÉSE

A Powerpoint szoftverrel készített prezentáció számos csapdát rejt magában, amelyekbe az előadók gyakran beleesnek. A dián szereplő túl sok szöveg hatására az előadás legrosszabb esetben a dia felolvasásává válik, megszűnik a szemkontaktus a közönséggel. Ha a dián egyszerre látható az összes információ, a hallgatóság figyelme megcsappan. Ezért az információnak fokozatosan kell felkerülnie a diára, takarásos vagy csepegtető módszerrel. Gyakorlatlan vagy technikai incidens áldozatává vált előadó esetén sokszor szétcsúszik a diával való szinkron. Ezen akár a prezentáció sikere is múlhat. El kell kerülni továbbá, hogy a túlzott effektusoknak köszönhetően a figyelem elvonódjék a tartalomról. A szemléltetés néha az előadó rovására is megy, amikor az előadó személyisége tűnik el a lélektelen szemléltetés mögött. (NÉMETH:79-81)

A powerpointos prezentáció ezen veszélyeinek előrebocsátása után felmerülhet a kétely, hogy kell-e nekünk a Powerpointhoz ragaszkodni. Miért jó a tanárnak a Powerpoint? A tapasztalat azt mutatta, hogy ezzel a technikával egyszeri nagy munkabefektetés után energiát lehet megtakarítani. Az illusztrációk felkutatása és gyakran csak szkennelés követő bemásolása a tanári felkészülési idő nagy részét emészt fel. A végtermék többször (bár jobbára mindig módosítva) is jól felhasználható, a fáradt tanár mankója lehet. A civilizációs célkitűzés része a képi világ bemutatása és ebben mutatkozik meg a szoftver legnagyobb előnye, a hatékony illusztrálás. A bemutatandó képanyag fizikailag könnyebben mozgathatóvá válik, és a technika lehetővé teszi, hogy a közönség egyszerre nézhesse az illusztrációt. Korábban a szemléltetésre szánt könyvek szállítása mellett hátrányt jelentett, hogy lehetetlen volt idővesztés és holtidő nélkül koordinálni a körbeadott kép, album egyszerre történő megtekintését.

4. POZITÍV ÉS NEGATÍV TAPASZTALATOK

Pozitívumnak tekinthető, hogy a hallgatók meglepően pozitívan álltak a feladathoz, és általában sok energiát fektettek a prezentáció vizuális megvalósításába. Lelkesedésük elsősorban a szemléltetésben nyilvánult meg, például a zenéről tartott előadáshoz kiválasztott hanganyagban, a gasztronómiához hozott süteményben.

Az első nehézséget az adott időbeli korlátok mellett a tanítandó tartalom leszűkítése jelentette. Szükséges volt szavahihető forrásokat fellelni, helyesen felhasználni az internet jelentette arzenált és kiszűrni a nem idevaló (komolytalan) forrásokat. Ennek a munkának az eredményeképp született meg tanári részről egy hagyományos és egy internetes bibliográfia. Ezek tételei között a téma miatt számos kormányzati, nemzetközi szervezeti hivatalos honlapot találunk, elsősorban az UNESCO világörökség, a nemzeti parkok stb. témához. A külügyminisztérium propagandaanyagai olykor nagyon színvonalasak, azonban néha mind nyelviileg, mind tartalmilag használhatatlanok, tehát itt is válogatni kell.

Aztán következnek az elérhető idegen nyelvű enciklopédiák, amelyeknek szavahihetőségét jó, ha magyar forrás alapján is ellenőrizzük (Wikipédia). A képzőművészetek tanulmányozásához elengedhetetlen a jól elkészített képes illusztrációval rendelkező Hungart és a KIESELBACH-galéria

BALOGH K.: KOMPLEX KÉSZSÉGFEJLESZTÉS PREZENTÁCIÓVAL ...

honlapja. Tulajdonképpen ezek miatt jó lenne az órán élő internetes kapcsolatot is létesíteni tudni. A szokásokhoz és ünnepekhez jelent mankót a MEK-nek köszönhetően lehívható Magyar Néprajzi Lexikon is vagy a Magyar Rádió Kincsestár nevű archív anyaga. Itt jegyzendő meg az a visszatérő hiányosság, hogy a hallgatók nem szokták feltüntetni a forrásaikat. Ennek oka nem feltétlenül a szolgai plagizálás, hanem a dokumentálási restség, munkaszervezési hiányosság.

A második buktató az ismeretek felszínessége, illetve alapok híján a levegőben lógása. Ennek oka részben az idő rövidege, így az előadás sokszor megmaradt a felsorolás szintjén, és sekélyes/felszínes jelleget mutatott. A magyar irodalom és nyelv jelentőségét bemutató előadást középiskolai szintű kivonat tette unalmassá.

A prezentációkat követő beszélgetések, játékos feladatok, kérdőív kitöltések során derült fény arra, hogy sokszor hiányoznak az alapismeretek ahhoz, hogy érdemben beszéljünk egy adott témáról. Nehéz vagy lehetetlen az épített örökségről beszélni, ha a csoport tagjai nincsenek tisztában az egyes építészeti stílusok jellemzőivel és ezért képtelenek megnevezni adott stílusú műemlékeket. A kudarc nyomán merült fel bennem, hogy legközelebb alapfokú művészettörténeti bevezető is kellene.

A harmadik problémát maga a nyelvtudás okozta. A prezentációk írásos változatát előzetesen (1-2 nappal a prezentáció előtt) bekértem elektronikus formában és kijavítottam, tartalmilag csak a nagyobb tévedéseket küszöböltem ki. A hibákat a helyesírási, nyelvtani hibákon túlmenően a szóhasználati tévesztések, terminológiai pontatlanságok jellemezték. A legérdekesebb vetületét ennek a különböző tulajdonnév használatok, köztük a műalkotások címének a fordításai jelentették. A kijavított prezentáció azonban még nem vezetett el automatikusan jó expozéhoz. A mégoly gondosan készített írásos prezentáció ellaposodhatott a szóbeli előadásmód miatt. A monoton hanghordozás, az összekötő elemek hiánya, a túl lecsupaszított és ismétlődő mondatok élvezhetetlenné tudták tenni a tartalmilag egyébként helyes expozét.

5. FEJLESZTÉSI TERVEK

A hallgatók az előadási készség javítására ezeket az alkalmakat csak úgy tudnák ténylegesen kihasználni, ha az előadásukat rögzíteni és visszanezni lehetne. Csak így lehetne a stílust radikálisan javítani kikerülendő a prezentációs szerkezetek (létigék), életrajzi klisék stb. beszélt nyelvi és pongyola, túlbujánzó használatát. Továbbá a felkészülés során ezentúl meg kell követelni, hogy a diák vázlatának kinyomtatása mellett, cédulás jegyzetet mutasson be, az egyes diákat vagy fejezeteket összekötő, felvezető elemek és alap igei szerkezetek feltüntetésével. A források megjelölésének és a hallgatóság számára készített előzetes szöszedetnek az előadás megkövetelt feltételévé kell válnia. Végezetül megállapítható, hogy az így megszerzett tanári tapasztalatok más prezentációval dolgozó, idegen nyelven folyó órák hatékonyságának a növelésére is hasznosíthatóak lesznek.

BIBLIOGRÁFIA

- BÁRDOS JENŐ: *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000.
- KAPITÁNY ÁGNES, KAPITÁNY GÁBOR: *Magyarság-szimbólumok*, Európai Folklór Központ, Bp. 1999.
- KURTÁN ZSUZSA: *Szakmai nyelvhasználat*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003.
- NÉMETH ERZSÉBET: *Közszereplés*. A társadalmi szintű kommunikáció kézikönyve. Osiris, Budapest, 2006.